

Šplhalka keřová – evropský pavouk roku 2015

Šplhalka keřová (*Anyphaena accentuata*) je zástupcem čeledi šplhalkovitých (*Anyphaenidae*), která čítá přes 500 druhů, z nichž 8 se vyskytuje v oblasti Středozezemí a 6 v Evropě. Ve střední Evropě včetně našeho území žijí pouze dva druhy. Šplhalky jsou podobné zápředníkům (*Clubionidae*), ale liší se především umístěním ústí trachejí (vzdušnic), které nenajdeme jako u zápředníků a většiny ostatních našich pavouků těsně před snovacími bradavkami, ale posunutě dopředu na střed spodní strany zadečku. Naše šplhalky se navíc od zápředníků odlišují typickou tmavou čtyřdílnou skvrnou na hřbetě zadečku.

Vedle šplhalky keřové se v České republice mnohem vzácněji vyskytuje šplhalka tmavá (*A. furva*). Tento tmavší druh obývá zakrslé duby na vyprahlých stráních, např. na jižně orientovaných svazích údolí Berounky na Křivoklátsku nebo údolí Vltavy jižně od Prahy. Je památný pro českou arachnologii, neboť byl popsán v r. 1967 českým zoologem prof. Františkem Millerem.

Šplhalka keřová náleží k běžným evropským pavoukům. U nás žije v teplých listnatých lesích nížin, jako jsou doubravy, dubohabřiny a lužní lesy. V Alpách však obývá i teplé polohy v nadmořské výšce nad 1 000 m. Nejčastěji se vyskytuje na kmenech a v korunách listnatých stromů, vzácně ji lze nalézt na keřích a jehličnatých stromech. Zřídka ji potkáme na syntropních biotopech, např. jak pobíhá na zdech budov.

Ve dne se šplhalky schovávají v úkrytech z listů sprádených k sobě, nebo z jednoho srolovaného listu se dvěma protilehlými východy. V úkrytech dochází i k páření, samice do nich poté kladou vajíčka. Tito pavouci jsou aktivní v noci, kdy pátrají po kořisti, obvykle malém okřídleném hmyzu. K lovu nepoužívají lapací síť. Díky chomáčkům přilnavých

chlupů na koncích chodidel jsou šplhalky schopny se hbitě pohybovat i po hladkých spodních stranách listů, nebo v zajeťi po skleněných stěnách terária (síťoví pavouci mají místo zmíněného chomáče přilnavých chlupů na koncích chodidel drápek, který jim pro změnu umožňuje pohyb po vláknkách). Od této schopnosti je odvozeno české jméno šplhalek.

Pavouci dospívají v květnu až červnu, dospělci se pak vyskytují do konce léta. Mláďata přezimují v subadultním stadiu (v posledním instaru před dospěním), často pod kůrou mrtvých stromů.

Tělo samic dorůstá 5–9 mm, samci bývají o něco menší (4–7 mm). Pavouci jsou bledí, světle okroví, hlavohruď po stranách lemují černé zubaté pruhy. Oba naše druhy šplhalek mají uprostřed hřbetu zadečku charakteristickou skupinu čtyř černých skvrn. Nohy jsou žluto-hnědě strakaté. Samci mají výrazně tmavší zbarvení než samice.

Samci šplhalky keřové se vyznačují zajímavým namlouvacím rituálem. Když najdou pavučinový zámotek se samicí, začnou na jeho stěnu makadly a prvním párem nohou bubnovat, zároveň při tom chvějí zadečkem. Bubnování je slyšitelné jako bzučení, proto se jim v některých

jazyčích, např. v angličtině, říká bzučící pavouci (buzzing spiders).

Tento druh není ve střední Evropě ohrožen, váže se však na zachovalé přírodní biotopy. Proto by bylo přínosné omezit jehličnaté monokultury ve prospěch původních listnatých lesů a prosvětlovat existující listnaté lesy.

Evropského pavouka roku letos vybíralo 83 arachnologů z 26 evropských zemí. A proč jsme zvolili právě šplhalku keřovou? Zastupuje čeleď, která dosud nebyla v této anketě představena. Díky charakteristické skvrně na zadečku je šplhalka také snadno poznatelná i neodborníky, údaje o jejím výskytu lze potvrdit pouze na základě fotografického dokladu. Patří k poměrně hojným druhům pavouků, v přírodě ji lze zastihnout téměř po celý rok. Vzácně na ni můžeme narazit i v domácnostech, třeba přinesenou s vánočním stromkem. A konečně schopnost vydávat zvuk je u středoevropských pavouků dosti ojedinelá.

Nálezy doložené fotografiemi posílejte na adresu autora tohoto článku uvedenou v kulérové příloze na str. LXIII.

Článek vznikl za podpory projektu MZE RO0414.

1 Samice šplhalky keřové (*Anyphaena accentuata*) ve svém nedbale postaveném pavučinovém úkrytu. Patrná je tmavá čtyřdílná skvrna na hřbetě zadečku. Foto R. Šich

2 Dospělí samci tohoto druhu mají oproti samicím kontrastnější tmavší zbarvení a menší velikost. Foto R. Šich

3 Pavučinový úkryt se subadultním samcem (poslední instar před dosažením dospělosti). Ve zduřelých koncových člancích makadel se subadultním samcům vyvíjejí kopulační orgány. Foto P. Krásenský

4 Samice v pavučinovém úkrytu sloužícím jako přístřešek během zranitelného období svlékání. Vlevo nahoře její odvržená kutikula. Čerstvě svlečení jedinci mají světlejší zbarvení. Foto R. Šich

5 Samice hlídající kokon s vajíčky. Spíše než pavučinová stěna, která je u šplhalek velice řídká, chrání vajíčka jejich umístění ve škvíře pod kůrou stromu. Foto A. Staudt

6 a 7 Kopulační orgán samců na koncovém článku makadla (obr. 6); u samic se nachází uprostřed přední

části břišní strany zadečku (7). Foto P. Oger

8 Příkrčená dospělá samice šplhalky keřové. Foto M. Dobránski

9 Šplhalky mají 8 téměř stejně velkých očí uspořádaných do dvou řad. Vzrušené-

mu jedinci se napřímí trny na hřbetní straně nohou. Foto M. Dobránski

10 Tito pavouci se pravidelně vyskytují na stromech a keřích v teplomilných doubravách. Jižní úpatí Děvína na Pálavě. Foto R. Hédli